

Obsah

Předmluva	13
ČÁST PRVNÍ	
Základní okruhy obecné psychopatologie	
Úvod	17
1 Pojetí normy	19
1.1 Statistické pojetí normality	19
1.2 Funkční pojetí normality	20
1.3 Sociokulturní pojetí normality	20
1.3.1 Norma jako ideál	21
1.3.2 Skupinová norma	21
1.3.3 Subjektivní norma pozorovatele	22
1.4 Vymezení normality	22
Shrnutí	23
2 Mechanismy variability lidské psychiky	24
2.1 Dědičnost jako příčina vzniku psychických odchylek	24
2.2 Základní varianty genetického přenosu duševních poruch	26
2.3 Vlivy vnějšího prostředí jako příčina vzniku psychických odchylek	28
2.3.1 Negativní faktory ovlivňující prenatální vývoj	30
2.3.2 Negativní vlivy prostředí v postnatálním období	30
2.4 Základní typy zátěžových situací	31
2.4.1 Frustrace	31
2.4.2 Konflikt	32
2.4.3 Stres	33
2.4.4 Deprivace	36
2.5 Mechanismy psychické adaptace na zátěžové situace	37
2.5.1 Útok	37
2.5.2 Únikové obranné reakce	38
Shrnutí	40
3 Stručný přehled poruch jednotlivých psychických funkcí	41
3.1 Poruchy kognitivních procesů	41
3.1.1 Poruchy vnímání	41
3.1.2 Poruchy paměti	41
3.1.3 Poruchy myšlení	42

3.1.4	Poruchy řeči	43
3.2	Poruchy emocí a motivace	43
3.2.1	Poruchy emocí	43
3.2.2	Poruchy pudů	44
3.2.3	Poruchy vůle	44
3.3	Poruchy vědomí a pozornosti	45
3.3.1	Kvantitativní poruchy vědomí	45
3.3.2	Kvalitativní poruchy vědomí	45
3.3.3	Poruchy pozornosti	45
3.4	Poruchy osobnosti	46
	Shrnutí	46
4	Psychologické vyšetření	47
4.1	Psychologické vyšetření	47
4.2	Zdroje informace o vyšetřovaném člověku	47
	Shrnutí	49
5	Psychoterapie	50
5.1	Základní formy psychoterapie	50
5.2	Psychoterapeutické školy	52
5.3	Hodnocení účinnosti psychoterapie	53
	Shrnutí	53

ČÁST DRUHÁ

Psychologická problematika nemocných a zdravotně postižených

6	Nemoc jako psychologický problém	57
6.1	Sociální význam nemoci, postoje společnosti k nemocným	57
6.2	Psychosomatické vztahy a onemocnění	59
6.2.1	Předpoklady vzniku psychosomatických poruch	60
6.3	Psychické problémy spojené se somatickým onemocněním	63
6.3.1	Sociální změny	65
6.3.2	Somatické změny	66
6.3.3	Psychické změny	66
6.3.4	Rozumové hodnocení nemoci	67
6.3.5	Emoční postoj k nemoci	67
6.4	Psychické problémy spojené s nemocí v dětském věku	71
6.4.1	Reakce rodičů na onemocnění jejich dítěte	71
6.4.2	Reakce dítěte na vlastní nemoc	73
	Shrnutí	77

7	Psychologická problematika některých neurologických onemocnění	78
7.1	Syndrom dětské mozkové obrny	79
7.1.1	Formy DMO	79
7.1.2	Vlivy DMO na psychiku postiženého	80
7.1.3	Sociální důsledky DMO	81
7.2	Syndrom hyperaktivity	83
7.2.1	Projevy hyperaktivity	83
7.2.2	Sociální důsledky hyperaktivity	85
7.3	Epilepsie	88
7.3.1	Projevy epilepsie	88
7.3.2	Psychické změny podmíněné epilepsií	90
7.4	Traumatické poškození mozku	92
7.4.1	Poruchy kognitivních funkcí	93
7.4.2	Emoční poruchy	94
7.4.3	Behaviorální poruchy	94
7.4.4	Změna osobnosti	94
7.4.5	Faktor vývoje	95
7.4.6	Psychosociální vlivy	95
7.5	Jiné formy poškození mozku	96
	Shrnutí	96
8	Psychologická problematika zdravotně postižených	98
8.1	Postoje společnosti k postiženým lidem	98
8.1.1	Sociální role postiženého a sociální stigma	100
8.1.2	Reakce postiženého	101
8.2	Rodina postiženého dítěte	102
8.2.1	Rodiče postiženého dítěte	102
8.2.2	Sourozenci postiženého dítěte	106
8.3	Odlíšnosti vývoje postiženého jedince	108
8.3.1	Vývoj vrozeně postiženého dítěte	109
8.3.2	Psychická adaptace na získané postižení	116
8.3.3	Dospělost postiženého člověka	119
8.4	Vliv zrakového postižení na osobnost	121
8.4.1	Rozvoj poznávacích procesů u zrakově postižených	122
8.4.2	Socializace zrakově postižených	124
8.5	Vliv sluchového postižení na osobnost	125
8.5.1	Komunikace sluchově postižených	126
8.5.2	Myšlení sluchově postižených	128
8.5.3	Socializace sluchově postižených	129
8.6	Vliv tělesného postižení na osobnost	130
8.6.1	Vliv omezení pohyblivosti	131
8.6.2	Vliv viditelné deformace	132
	Shrnutí	133

ČÁST TŘETÍ

Vybrané duševní a behaviorální poruchy

9	Demence	137
9.1	Obecná diagnostická kritéria pro demenci	137
9.2	Typy demencí	139
9.2.1	Demence u Alzheimerovy choroby	139
9.2.2	Ischemicko-vaskulární demence	142
9.3	Sociální význam demence	143
9.4	Shrnutí	145
10	Mentální retardace	146
10.1	Příčiny vzniku mentální retardace	147
10.2	Hodnocení mentální retardace	148
10.2.1	Kvantitativní hodnocení inteligence mentálně postižených	148
10.2.2	Kvalitativní hodnocení inteligence mentálně retardovaných	149
10.3	Typické znaky jednotlivých schopností mentálně retardovaných	151
10.3.1	Myšlení, řeč a učení mentálně postižených	151
10.3.2	Motivace a regulace mentálně postižených	154
10.3.3	Socializace mentálně retardovaných	156
	Shrnutí	159
11	Pervazivní vývojové poruchy	160
11.1	Dětský autismus	160
11.1.1	Porucha socializace	161
11.1.2	Odlišnost poznávacích procesů	162
11.1.3	Porucha rozvoje komunikace	163
11.1.4	Odchylky a nápadnosti v chování	165
11.1.5	Prognóza	166
11.2	Další pervazivní vývojové poruchy	166
	Shrnutí	167
12	Psychotická porucha jako psychosociální problém	168
12.1	Postoje společnosti k nemocným s psychotickou poruchou	168
12.1.1	Postoje rodiny k nemocnému psychózou	170
12.2	Postoje nemocných psychózou k vlastní chorobě	173
	Shrnutí	176
13	Schizofrenie	177
13.1	Porucha myšlení	178
13.2	Poruchy afektivity	180
13.3	Autismus a ambivalence	181

13.4	Průběh onemocnění	181
13.5	Formy schizofrenie	184
13.5.1	Paranoidní schizofrenie	184
13.5.2	Hebefrenní schizofrenie	185
13.5.3	Katatonní schizofrenie	186
13.5.4	Simplexní schizofrenie	187
13.6	Sociální význam schizofrenie	187
13.7	Dětské schizofrenie	188
	Shrnutí	190
14	Poruchy nálad, afektivní poruchy	191
14.1	Depresivní porucha	192
14.2	Manický syndrom	196
14.3	Sociální význam poruch nálady	198
	Shrnutí	200
15	Neurotické poruchy	201
15.1	Etiologie neurotických poruch	202
15.1.1	Vrozené dispozice	202
15.1.2	Vlivy vnějšího prostředí	202
15.2	Neurotické příznaky	204
15.2.1	Úzkostná porucha	204
15.2.2	Panická porucha	205
15.2.3	Fobická úzkostná porucha	206
15.2.4	Obsedantně-kompulzivní porucha	208
15.2.5	Reakce na závažný stres	209
15.2.6	Disociační (konverzní) poruchy	211
15.2.7	Somatoformní poruchy	214
15.3	Emoční poruchy v dětství	215
15.4	Osobnost neurotického člověka v sociálním kontextu	221
	Shrnutí	226
16	Poruchy příjmu potravy	227
16.1	Význam tělového schématu	227
16.1.1	Vlastnosti a utváření tělového schématu	227
16.1.2	Sociální význam tělového schématu	228
16.2	Poruchy příjmu potravy	229
16.2.1	Mentální anorexie	230
16.2.2	Mentální bulimie	234
16.2.3	Sociální postoje k poruchám potravy	236
	Shrnutí	237

17 Sebevražedné jednání	238
17.1 Sebevražda z historického hlediska	239
17.2 Teorie sebevražedného jednání	240
17.2.1 Medicínský přístup	240
17.2.2 Sociologický přístup	241
17.2.3 Psychologický přístup	244
17.3 Motivace a varianty sebevražedného jednání	246
17.3.1 Motivace sebevražedného jednání	246
17.3.2 Sebevražda bilanční, impulzivní a skupinová	248
17.4 Sebevražda v životní dráze člověka	249
17.4.1 Faktor věku	249
17.4.2 Gender a socioprofesionální příslušnost	251
17.5 Společenské postoje a reakce na sebevraždu	252
17.6 Praktická řešení a prevence sebevraždy	253
Shrnutí	253
18 Poruchy osobnosti	254
18.1 Paranoidní porucha osobnosti	256
18.2 Schizoidní porucha osobnosti	257
18.3 Disociální porucha osobnosti	258
18.4 Emočně nestabilní porucha osobnosti	260
18.5 Histrionská porucha osobnosti	261
18.6 Anankastická porucha osobnosti	262
18.7 Úzkostná porucha osobnosti	263
18.8 Závislá porucha osobnosti	263
18.9 Narcistická porucha osobnosti	264
Shrnutí	265
19 Agresivní chování, jeho příčiny a varianty	266
19.1 Vymezení agresivního chování	266
19.2 Příčiny vzniku agresivity	266
19.3 Sociální význam agresivního chování	267
19.4 Varianty agresivního chování	269
19.5 Postoje k vlastnímu agresivnímu chování a jeho interpretace	272
Shrnutí	273
20 Poruchy chování v dětském věku a dospívání	274
20.1 Základní charakteristiky poruch chování a jejich příčiny	274
20.2 Faktory zvyšující riziko rozvoje poruch chování	275
20.3 Poruchy chování v dětském věku	277
20.4 Charakteristika poruch chování v dětském věku	280
20.4.1 Lhaní	280
20.4.2 Útěky a toulání	281
20.4.3 Krádeže	282

20.4.4 Agresivní poruchy chování	283
Shrnutí	287
21 Problémy spojené se životním stylem – závislosti	288
21.1 Psychoaktivní látky a závislost na nich	288
21.2 Negativní důsledky užívání alkoholu	290
21.2.1 Vývoj závislosti na alkoholu	291
21.2.2 Psychické následky dlouhodobého užívání alkoholu	292
21.2.3 Sociální důsledky závislosti na alkoholu	293
21.2.4 Léčení závislosti na alkoholu	296
21.3 Závislost na nealkoholových drogách	296
21.3.1 Rizikové faktory	297
21.3.2 Vznik závislosti	299
21.3.3 Typické projevy abúzu různých nealkoholových látek	301
21.3.4 Somatické důsledky závislosti	303
21.3.5 Psychické důsledky závislosti	303
21.3.6 Sociální důsledky drogové závislosti	305
21.3.7 Léčba	308
Shrnutí	308
22 Návykové a impulzivní poruchy	310
22.1 Patologické hráčství	310
22.1.1 Příčiny vzniku patologického hráčství	311
22.1.2 Sociální důsledky závislosti na hře	312
22.2 Jiné varianty návykového a impulzivního chování	312
Shrnutí	313
 ČÁST ČTVRTÁ	
Psychologická problematika sociální patologie	
23 Problémy spojené s nevhodným působením rodiny	317
23.1 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Syndrom CAN)	320
23.1.1 Citová deprivace	321
23.1.2 Sociální a kognitivní deprivace	332
23.1.3 Syndrom týraného dítěte	333
23.1.4 Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte	339
23.1.5 Postoje veřejnosti k týrání a zneužívání dětí	349
23.2 Týraná a zneužívaná žena	350
Shrnutí	354

24 Problémy vyvolané negativním působením společnosti	355
24.1 Sociokulturní handicap	356
24.1.1 Hlavní problémy sociokulturní odlišnosti	358
24.1.2 Psychologická problematika adaptace emigrantů	361
24.1.3 Sociálněpsychologická problematika romského etnika	368
24.2 Působení sekt a psychická manipulace	377
24.2.1 Náboženství a sekta	378
24.2.2 Motivace ke vstupu do sekty	380
24.2.3 Vznik závislosti na sektě	382
24.2.4 Techniky psychické manipulace	386
24.2.5 Reakce rodiny a přátel	388
24.2.6 Odchod ze sekty	389
24.2.7 Vliv náboženských sekt na děti	391
24.3 Psychologie oběti trestného činu	392
Shrnutí	396
25 Pracovní a ekonomické problémy	398
25.1 Nezaměstnanost	398
25.1.1 Psychické reakce na ztrátu zaměstnání	398
25.1.2 Zdravotní rizika nezaměstnanosti	405
25.1.3 Sociální aspekty nezaměstnanosti	405
25.1.4 Rizikové skupiny	407
25.1.5 Rodina nezaměstnaného	410
25.2 Bezdomovectví	411
25.2.1 Osobnost bezdomovce a její typické znaky	412
25.2.2 Somatická rizika bezdomovectví	415
Shrnutí	416
26 Psychologické problémy spojené s delikventním chováním a penitenciární péčí	417
26.1 Člověk obviněný z trestného činu	419
26.2 Psychologické účinky vyšetřovací vazby	420
26.3 Psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody	421
26.4 Postpenitenciární problémy	424
Shrnutí	425
Literatura	427
Rejstřík	436